

Голові разової спеціалізованої вченої ради

з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертації Кутепової Марини Володимирівни на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», доктору наук з державного управління, професору, професору кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Анатолію РАЧИНСЬКОМУ

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата технічних наук, доцента Рубана Юрія Григоровича
на дисертаційну роботу Кутепової Марини Володимирівни
на тему: «Взаємодія органів публічного управління та громадянського
суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних
трансформацій»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»**

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Кутепової Марини Володимирівни є ґрунтовним науковим дослідженням, присвяченим актуальній проблематиці трансформації системи публічного управління та адміністрування в умовах євроінтеграції та викликів воєнного стану. Важливим напрямом цієї трансформації є створення іноваційних механізмів взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства, спрямованих на розвиток і зміцнення демократії. Цей політичний вибір українського суспільства в існуючих умовах передбачає нову якість публічного управління та адміністрування. Відповідно, демократична трансформація має дати відповідь на проблему побудови ефективної та адаптивної системи публічного управління, здатної забезпечити підготовку і прийняття управлінських рішень, необхідних для зміцнення стійкості держави і суспільства, вступу до ЄС і повоєнного відновлення України.

Побудова такої системи вимагає поглибленої оцінки національного і європейського досвіду. Здобувач пропонує таку оцінку на матеріалі Великобританії, зокрема, в частині опису традицій взаємодії публічного управління та громадянського суспільства, їхньої інституціоналізації та формування в ході цієї взаємодії нової управлінської культури на основі певних цінностей. Спільність демократичних цінностей Великої Британії та України відкриває можливості для наукового аналізу, оцінки і пошуку шляхів використання набутого досвіду. Дослідження активної і багатосторонньої діяльності недержавних організацій дозволяє більш глибоко розуміти сутність громадянського суспільства та ретельно

аналізувати питання взаємовідносин громадянського суспільства і держави. Формування такого розуміння є актуальним для України, де проблемою соціально-економічного реформування є відсутність системи взаємодії органів влади та громадських структур. У зв'язку з цим проблема взаєморозуміння і взаємодії управлінських інститутів і соціуму в процесі становлення громадянського суспільства стає однією з найбільш нагальних.

Дослідження Кутепової М. В. безпосередньо пов'язане з комплексними науковими темами Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема у контексті науково-дослідної роботи кафедри державного управління «Використання можливостей статусу кандидата на вступ в ЄС для підвищення ефективності публічного управління та адміністрування в Україні» (номер державної реєстрації 0123U102187), у межах якої авторкою було обґрунтовано теоретико-методологічні засади взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства у компаративному вимірі та розроблено практичні рекомендації щодо їх розвитку в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Сформульовані у дисертації Кутепової М.В. положення, висновки і рекомендації є науково обґрунтованими та базуються на концептуальних підходах до формування механізмів взаємодії інститутів публічного управління та адміністрування зі структурами громадянського суспільства. Особлива увага приділяється досвіду функціонування механізмів публічного управління Великої Британії. Докладний порівняльний аналіз підходів до удосконалення цих механізмів в кризових ситуаціях (на матеріалі Брекзїт) дозволяє підготовку обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності публічного управління та адміністрування в Україні.

У процесі дослідження було використано систему взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, спрямованих на отримання об'єктивних та достовірних результатів. Методологічну основу роботи становлять методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, соціальної та споріднених із ними наук.

Зокрема, системний підхід застосовано для розгляду взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства як цілісної підсистеми публічного врядування, що функціонує в межах політичної, правової та соціальної систем держави. Це дозволило визначити структурні елементи взаємодії, їхні функції, взаємозв'язки та механізми впливу. Інституційний та неінституційний підходи використано для аналізу формування, розвитку та трансформації формальних і неформальних інститутів взаємодії влади та громадянського суспільства. У межах цього підходу досліджено нормативно-правові рамки, організаційні структури, усталені практики та інституційну спадковість британської моделі. Компаративний та трансформаційний підходи дозволили здійснити порівняльний аналіз механізмів взаємодії органів публічного управління та

структур громадянського суспільства Великої Британії та України, визначити їхні спільні риси та відмінності в контексті трансформаційних викликів.

Структура дисертації Кутепової М.В. характеризується чіткою логічною структурованістю, а розділи, підрозділи та текстовий матеріал дисертації відповідають темі, меті та завданням дослідження. Висновки до кожного розділу характеризуються обґрунтованістю та корелюють з загальними висновками дисертаційної роботи: вступ, три розділи, поділені на підрозділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Аналіз змісту дисертації та практичне значення її результатів. Дисертаційне дослідження Кутепової М. В. має високу практичну та теоретичну цінність, оскільки пропонує комплексні механізми переходу від ієрархічної моделі управління до інноваційного підходу нового публічного врядування (New Public Governance) та нового публічного менеджменту (New Public Management) на основі зіставлення східноєвропейського та англосаксонського досвіду.

У першому розділі (стор. 35-104), аналізуючи теоретико-методологічні засади, авторка слушно розглядає громадянське суспільство як системний елемент публічного врядування (стор. 81-101). Особливу увагу привертає порівняльний аналіз архівної та реєстраційної інфраструктури (зокрема, Charities Commission, The National Archives), що дало змогу реконструювати еволюцію британської практики партнерства та сформувати методологічне підґрунтя для розробки вітчизняних механізмів підзвітності та прозорості.

У другому розділі (стор. 105-166) здійснюється глибокий аналіз базових механізмів (нормативно-правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного). Заслуговує на високу оцінку порівняльна критеріальна типологія англосаксонської та східноєвропейської моделей. Здобувачка переконує, що у Великій Британії нормативна база регулює («кодифікує») вже наявні та успішні практики («Soft Law», Compacts, Ministerial Code), тоді як в Україні законодавча база виконує «стимулюючу» роль (зокрема, нові Закони «Про публічні консультації» та «Про лобіювання») (стор. 100-118; 160).

У третьому розділі (стор. 167-208) здобувачка розкриває перспективи вдосконалення взаємодії в Україні. Ключовим аспектом є наукове обґрунтування концептуальної моделі «Держава партнерства» (Partnership State), вершиною якої є концепція спільного вироблення (*co-production*) публічних послуг та цінностей. Здобувачка доводить, що взаємодія в Україні має спиратися на цифровий фундамент (екосистема DREAM, платформа «Взаємодія») та три «колони стійкості»: інституційну пам'ять цивільної служби, процедурну стабільність регламентованого діалогу та ціннісну солідарність «суспільства гідності».

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці Дорожньої карти впровадження моделі комплексного механізму взаємодії в Україні до 2030 року, а також конкретних рекомендацій щодо створення інноваційних центрів спільного проєктування рішень (*Policy Labs*) при ОПУ за британським зразком для професіоналізації громадських рад; запровадження податкових стимулів для благодійного сектору за аналогом британської системи *Gift Aid*; офіційного закріплення Рад ВПО та ветеранських організацій як пріоритетних суб'єктів надання

публічних послуг у громадах; повної інтеграції цифрових інструментів (DREAM) для забезпечення «алгоритмічної прозорості» та подолання «інституційної амнезії» державного апарату.

Результати дослідження пройшли успішну практичну апробацію та впроваджені в освітній процес ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, діяльність Департаменту суспільних комунікацій КМДА, КНП «Центр комунікації», а також у практичну роботу Підкомітету з питань діяльності органів правопорядку Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності та Підкомітету вищої освіти Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій (Додвідки додано у Додатках).

Дотримання принципів академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених матеріалів дисертаційного дослідження Кутепової Марини Володимирівни не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Здобувачка повною мірою дотримувалася етичних норм та принципів академічної доброчесності, а також чинного законодавства про авторське право. Що засвідчено відповідною довідкою про перевірку з застосуванням спеціального програмного забезпечення.

Фактів академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації даних не виявлено. Всі ідеї, висновки та запозичення з праць інших авторів супроводжуються коректними посиланнями на відповідні першоджерела. Зміст опублікованих праць здобувачки повністю відповідає основним положенням, викладеним у дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів. Аналіз тексту дисертаційної роботи Кутепової М.В. дозволяє зробити висновок про те, що наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методологічному аналізі взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України, розробці й обґрунтуванні моделі комплексного механізму та практичних рекомендацій з вдосконалення взаємодії влади та суспільства в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій. Автором вперше обґрунтовано та розроблено семикомпонентну структурно-функціональну модель комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні, що забезпечується базовими нормативно-правовим, організаційним, інституційним та ревіталізаційним механізмами на засадах концептуалізації моделі «Держава партнерства» та інноваційних видів моделей адаптивного, інтегрованого та транзитивного типів; оновленим складом суб'єктів та об'єктів; специфічними принципами та підходами в контексті сучасних демократичних трансформацій; здійснено класифікацію інноваційних моделей удосконалення взаємодії влади та суспільства та науково обґрунтовано авторську концептуальну модель «Держави партнерства», вершиною якої є спільне творення суспільних цінностей, що базується на цифровому фундаменті (екосистема DREAM, платформа «ВзаємоДія») та трьох «колонах стійкості»: інституційній пам'яті публічної служби, процедурній стабільності регламентованого діалогу та ціннісній солідарності «суспільства гідності».

Також у роботі удосконалено інституційні засади формування моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії урядових структур з інститутами громадянського суспільства Великої Британії та України у порівняльному вимірі крізь призму правової інституціоналізації громадських об'єднань, модернізацію органів публічного управління та умов воєнного стану, що сприяє забезпеченню правових основ та інтеграційних процесів взаємодії; структурно-функціональну характеристику нормативно-правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного механізмів, які направлені на забезпечення взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства в Великій Британії та Україні, інституціоналізацію процедур участі громадськості у партисипативному та цифровому врядуванні на принципах антикризової адаптивності, доказової політики», ефективності, підзвітності, інклюзивності, інституційної координації, субсидіарності, процедурної регламентованості участі, партисипативності, прозорості, системності, сталості, інституційної стійкості, субсидіарності; наукові методи та підходи до теоретичного аналізу переваг й обмежень адаптації англосаксонської моделі взаємодії влади і суспільства в умовах Брекзиту в розвиток східноєвропейської моделі взаємодії в українських реаліях.

У дисертаційній роботі набули подальшого розвитку систематизація методологічних підходів дослідження взаємодії влади і громадянського суспільства Великої Британії та України та уточнення понятійного поля, зокрема: понять «взаємодія», «органи публічного управління», «громадянське суспільство» та дефініції «взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті демократичних трансформацій»; інтегровані види моделей — партнерсько-мережева, партисипативно-інклюзивна та співтворення; адаптивні види моделей — комунікативно-цифрова, партисипативно-інклюзивна, багаторівневого врядування; мілітарного волонтерства та транзитивна, що сприяли розробці моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні; авторська концептуальна модель «Держава партнерства», яка забезпечує реалізацію принципів Good Governance та досягнення критеріїв ефективності (3Е), що є критично важливим для повоєнної відбудови України; узагальнені практики відновлення (ревіталізації) активності громадянського суспільства до публічного управління в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій — реформуванні публічного управління, децентралізації, євроінтеграції та умов воєнного стану; обґрунтовані практичні рекомендації органам влади та інститутам громадянського суспільства щодо перспектив запровадження моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії влади та суспільства в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій.

Повнота викладення основних результатів дисертації в публікованих наукових працях. Основні наукові результати, концептуальні засади та висновки дисертаційного дослідження Кутепової М. В. знайшли своє повне та всебічне відображення у наукових публікаціях авторки (Додаток 1, стор.241).

Загалом за темою дисертації опубліковано 19 наукових праць. Зміст роботи оприлюднено у 6 одноосібних статтях, опублікованих у провідних наукових

фахових виданнях України з публічного управління та адміністрування (категорії «Б»), 15 наукових публікаціях, з них 3 статті опубліковано у фахових виданнях України з публічного управління одноосібно та дві в інших виданнях України (1 - одноосібно та 1 у співавторстві), а також 10 тез – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Дискусійні питання та зауваження. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Кутепової М. В. як ґрунтовне, самостійне та новаторське дослідження у сфері публічного управління та адміністрування, вважаю за доцільне висловити низку зауважень і питань дискусійного характеру.

По-перше, у підрозділах 2.2 та 3.1 авторка детально аналізує британський досвід асиметричної деволюції (Шотландія, Уельс, Північна Ірландія) та децентралізації в умовах Брекзиту. З огляду на це, хотілося б почути бачення здобувачки: які саме інструменти забезпечення державної єдності та «Спільних рамок» (Common Frameworks), застосовані у Британії для збереження цілісності ринку та врядування після виходу з ЄС, можуть бути використані в Україні для мінімізації ризиків надмірної регіональної фрагментації у процесі повоєнної відбудови.

Обґрунтовуючи авторську концептуальну модель «Держава партнерства» (підрозділ 3.2), дисертантка робить акцент на залученні інструментів нового публічного менеджменту, зокрема механізмів спільного замовлення послуг (co-production та joint commissioning). З тексту дисертації та публікацій авторки незрозуміло, яким чином, на думку авторки, в українських реаліях забезпечити баланс між підвищенням економічної ефективності надання публічних послуг залученими ГО та збереженням високих стандартів їхньої соціальної інклюзивності (Equity), не перетворюючи громадські організації semi-державні бюрократичні структури.

У підрозділах 1.3 та 2.1 здобувачка досліджує нормативно-правові засади та інституційну спадковість. Водночас, враховуючи прийняття в Україні у 2024 році Закону «Про лобіювання», цікаво дізнатися, наскільки український механізм реєстрації та звітності суб'єктів лобіювання здатний імплементувати британські етичні стандарти (зокрема, Принципи Нолана та Ministerial Code) для упередження непрозорого впливу бізнес-груп під виглядом ініціатив громадянського суспільства?

У тексті дисертації зустрічаються поодинокі стилістичні огріхи та надто громіздкі графічні/табличні конструкції (наприклад, у Розділі 1, с. 85, 102), що дещо ускладнює сприйняття авторської концепції.

Вказані зауваження мають переважно науково-концептуальний та дискусійний характер і не знижують високої наукової цінності проведеного дослідження.

Загальні висновки. Дисертаційна робота Кутепової Марини Володимирівни на тему: «Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, яке вирішує важливе

науково-прикладне завдання у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Актуальність обраної теми, глибока методологічна обґрунтованість наукових положень і висновків, високий рівень аргументації запропонованих рекомендацій, їх вірогідність, об'єктивна новизна та повнота викладу у фахових публікаціях свідчать про високий кваліфікаційний рівень здобувачки та проведеного нею дослідження.

Дисертаційна робота Кутепової Марини Володимирівни відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Авторка дисертації, **Кутепова Марина Володимирівна**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

**кандидат технічних наук,
завідувач кафедри державного управління
Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

Юрій РУБАН

